

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

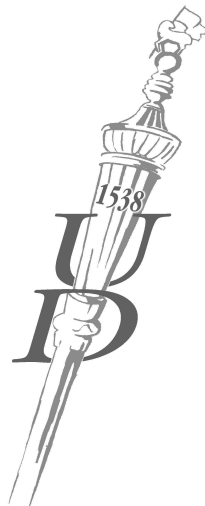
**A KÖZFOGLALKOZTATÁS A GAZDASÁGI CIKLUSOK
KONTEXTUSÁBAN**

Szabó Andrea

Témavezetők:

Dr. Nagy Géza
egyetemi tanár

Dr. habil. Csoba Judit
egyetemi docens

DEBRECENI EGYETEM

Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2013

1. KUTATÁS CÉLKITŰZÉSEI ÉS A KUTATÁSI HIPOTÉZIS BEMUTATÁSA

A **munkanélküliségi** ráta metszetén keresztül két különböző válság, egyrészt a rendszerváltáshoz köthető **transzformációs recesszió**, másrészt az **5. Kondratyev-ciklus leszálló ágát** jelentő világgazdasági válság (2008-2010) hazai vonatkozásainak összehasonlítására vállalkoztam. Bár ezek **eltérő lefolyású, kiterjedésű** és különböző kiváltó okokkal jellemezhető ciklusok, egyedi jellemzőik mellett számos közös vonást mutattak. Mindkét időszakban a nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan magas volt – 10% feletti – a vizsgált ráta értéke a KSH/ILO adatai szerint, és a munkaerőpiac egyensúlytalansága komoly gazdasági és társadalmi problémákat okozott.

Mindezek az **állami beavatkozás** szükségességére hívták fel a figyelmet, és a 4. K-ciklus válságának idején (1970-es évek olajválsága) a piac allokációs funkciójának javítására létrehozott aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök (ALMP), ismét népszerűvé váltak a recessziók idején. Hazánkban az elmúlt két évtized során a tartósan munkanélkülieket a **közfoglalkoztatás** keretében foglalkoztatták a legnagyobb létszámban. Vajon a két időszakban eltérő beavatkozási technikákat alkalmaztak-e a foglalkoztatási szint növelésének érdekében? A közfoglalkoztatás és a ciklusok vizsgálata során a célkitűzésem a következő **3 legfontosabb kutatási kérdés** megválaszolása volt:

- 1. Hogyan fejlődött a közfoglalkoztatás eszköztára az elmúlt két évtized során?*
- 2. Milyen alapelvekkel jellemezhető a közfoglalkoztatás, és mennyire tekinthető az eszköztára anticiklikusnak?*
- 3. Mit lehet tudni a programok munkaerő-piaci kimeneteléről? A közfoglalkoztatás eszközei univerzálisak, azaz bármilyen célcsoport esetén garantált sikerrel zárulhatnak, vagy csupán speciális célcsoportok számára jelentenek ideiglenes jövedelemszerzési lehetőséget?*

Az **első három fejezet** az első két témakörre fókuszált a gazdasági ciklusok kontextusában, amelyek alapján értékelni lehetett a beavatkozási eszközök fejlődését és anticiklikus hatását. Ehhez szekunder kutatás keretében a közfoglalkoztatásban érintettek létszámváltozását össze kellett illeszteni a gazdasági ciklusok lefutásával, amely rávilágított a másodlagos munkaerőpiac legfontosabb céljaira és politikai megítélésére. A **makroszinten** vizsgált

eszközökről nyert megállapításokat a következő fázisban mikroszinten teszteltem, és **két önálló adatfelvétel keretében megvalósított empirikus kutatást** végeztem el (5. fejezet).

Az első korszakból – a 90-es évek gyakorlatáról – a Debreceni Önkormányzat Szociális Irodájának Foglalkoztatási Csoportja által szervezett közhasznú és közmunka programok értékelő kutatását sikerült megvalósítani. Longitudinális panelvizsgálat módszerével –a program befejezését követően 10 évvel később – az egykori résztvevők munkaerő-piaci kimeneti eredményeit tártam fel, amelyek a bementi paraméterek ismeretében a reintegrációt befolyásoló szociodemográfiai, endogén és exogén feltételek megállapítását tették lehetővé. A **debreceni programok** esetén a következő hipotézisek fogalmazódtak meg:

1. hipotézis: *A sikeres munkaerő-piaci reintegráció endogén tényezői közé tartozik, egyrészt a szervező önkormányzat feladatellátásának technikája és a kiközvetítési tevékenysége, másrészt a foglalkoztatás keretében történő képzés, a piacképes szakismeret átadása.*

2. hipotézis: *Az intézmények egyfajta toborzási eszközként használták a programokat, így jutottak megbízható és bevált közfoglalkoztatott személyekhez, akiket igyekeztek támogatott munkakörben „parkoltatni”.*

A gazdasági világválság időszakára vonatkozóan az elemzést segítő adatokat a Hajdúböszörményi Önkormányzat Városüzemeltetési Intézmény és a Szociális Osztály „Út a munkához” elnevezésű közcélú programja biztosította. Megismételve az első empirikus kutatást a programszervezés és kiközvetítés gyakorlatának vizsgálatán túl itt is cél volt a résztvevők későbbi munkaerő-piaci helyzetének nyomon követése, valamint az ok-okozati összefüggések feltárása a korábbi megállapításokat megerősítve, vagy cáfolva. A két **hajdúböszörményi hipotézis:**

1. hipotézis: *Az UMA keretében lényegét tekintve nem változott a korábbi közfoglalkoztatási rendszer.*

2. hipotézis: *A nyomon követéses vizsgálat eredményeként az egykori résztvevők alacsony elhelyezkedési aránya várható.*

2. ADATBÁZIS ÉS AZ ALKALMAZOTT MÓDSZEREK ISMERTETÉSE

Mivel makroszinten bizonyításra került, hogy ezeket az eszközöket a vizsgált időszakokban nem anticiklikus céllal alkalmazták, ráadásul az eddigi hazai kutatások szerint alacsony a közfoglalkoztatási programok reintegrációs kimenete, ezért mikroszinten célszerű volt mindezt tesztelni. A **harmadik célkitűzés** megválaszolásához önálló adatfelvételen alapuló kutatás keretében – helyi sajátosságok feltárásával konkrét eszközök és megfogalmazott céljaik ismeretében – mindkét időszakból kiválasztott programok **hatásvizsgálatát** valósítottam meg. Ezen értékelő kutatások célja az volt, hogy a programszervezésen túl az egykori résztvevők foglalkoztatási életútját feltárja, és a sikeres reintegrációt befolyásoló tényezőket meghatározza. Területi dimenzióját tekintve a **debreceni** és a **hajdúböszörményi** önkormányzatok által szervezett programok célzott hatását követtem nyomon.

Az eddigi kutatásokkal szemben célszerűnek tűnt egy **új módszertani megközelítés** alkalmazása, miszerint eddigi szakmai gyakorlattól eltérően a kiválasztott programokat hosszabb mérési időintervallum alapú longitudinális panelvizsgálattal kellene nyomon követni. Mindezt a gazdasági ciklusok hossza indokolta, mivel egy-egy recessziós fázis évekig is elhúzódhat, ezért a tartós reintegráció sem mérhető egy program befejezését követő rövid időszakon belül. Ezen kívül a sikeres elhelyezkedés a gazdasági és munkaerő-piaci körülményektől is függ, amelyek a válságot követő megélénkülési fázisban kedvezőbbek.

A **debreceni vizsgálat** anyagát a Tücsökzene '98 elnevezésű közmunka program (197 fő), és egy 1997-ben szervezett, egyszerűen csak „közhasznú” programként emlegetett speciális rétegprogram (238 fő) jelentette. Bár ezeket a programokat eltérő céllal és különböző célcsoportok számára szervezték, a munkaerő-piaci kimenetelük szempontjából egységes típusokba lehetett sorolni az egykori résztvevőket. A komplex értékelő kutatás egyrészt a menedzsment vizsgálatából (egykori szervezővel készült félig strukturált interjúk, szekunder források) másrészt longitudinális panelvizsgálat keretében a résztvevők munkaerő-piaci helyzetének nyomon követéséből állt.

A panelvizsgálat keretében alkalmazott **menyiségi adatfelvételi eljárások:**

- Kérdőívezés – egykori résztvevők felkeresése
- hivatalos adatbázisokon alapuló lekérdezés: Észak-alföldi Regionális Munkaügyi Központ Debreceni Kirendeltsége és Szolgáltató Központja által vezetett álláskereső nyilvántartási rendszere
- a közhasznú program során kiközvetített személyeket foglalkoztató intézmények felkeresése

Első lépésben a **435 főből** 10 év után **113 fővel** (25,9%) (80 fő közhasznú, 33 fő közmunka program) sikerült teljes kérdőívet kitölteni. A munkaerő-piaci státuszok teljes körű feltárásához újabb adatfelvételi eljárásra volt szükség, ezért a debreceni munkaügyi kirendeltség hivatalos adatbázisa alapján kigyűjtöttem az egykori résztvevő és jelenleg is regisztrált személyek névsorát továbbá, hogy a programok óta (1997-2007) a résztvevők hányszor vettek részt közhasznú vagy közmunka programokban. Ezen kívül a közhasznú program során kiközvetített személyeket foglalkoztató intézmények közül a ma is működőktől (Polgármesteri Hivatal, Városi Szociális Szolgálat, Idősek Háza, Terápiás Ház, DEHUSZ Kht.) sikerült kikérdezni a jelenleg is ott dolgozók névsorát.

A panelvizsgálat keretében alkalmazott **minőségi adatfelvételi eljárások:**

- hólabda módszere
- félig strukturált mélyinterjú

Mindezek eredményeként létrejött adatbázis segítségével az összes résztvevőt – a munkaerő-piaci **kimeneti eredmények** szerint – **3 típusba** soroltam: **(A,)** reintegráltak azaz biztosan dolgozók, **(B,)** regisztrált álláskereső, és **(C,)** nem regisztráltak. ORSOVAIÉK (2001) nyomán reintegráltak tekinthető az a személy, aki tartósan elhelyezkedett az *elsődleges vagy a másodlagos* munkaerőpiacon, és önálló álláskeresőssel vagy a támogatott foglalkoztatását piaci munkaviszonnyá alakítva érte ezt el. Ezen belül egy kisebb altípus meghatározását tartottam indokoltnak, a „10 éve ugyanott dolgozókét”. Regisztrált álláskeresőként (B,) csak a munkaügyi kirendeltség nyilvántartásában szereplők kerültek be, és ezen belül tipizálható volt a „körben forgók” csoportja. A nem regisztráltak csoportjáról (C,) a nyomon követés során számtalan információ derült ki, amely többek között lehetővé tette a nyugdíjasok (28 fő) altípusának elkülönítését.

Végül a programok bemeneti paramétereit szembe lehetett állítani a kimeneti eredményekkel, ezáltal az egyes típusok értékelésénél meg lehetett határozni a sikeres reintegrációt befolyásoló tényezőket, és bizonyítani a hipotéziseket is. Az ismertetett matematikai és statisztikai számításokhoz (arányok, százalékok, szűrések, korrelációs vizsgálatok stb.) a Microsoft Excel, és az SPSS 17 programját használtam.

A **második empirikus kutatás** az „Út a munkához” program hajdúböszörményi megvalósítását elemezte, majd 2,5 év múlva az egyszerű véletlen kiválasztáson alapuló mintába került 191 fő munkaerő-piaci helyzetét longitudinális panelvizsgálattal követte nyomon. A debreceni programok értékelésének mintájához hasonlóan itt is mennyiségi és minőségi adatfelvételi technikák kombinációja valósult meg, de a szervezők és a résztvevők oldalát tekintve a bemeneti paraméterek részletesebb feltárára nyílt lehetőség. A **programszervezés és kiközvetítés gyakorlatának mérése** a Ferge-féle (1969) „munkajelleg”csoportok (6 féle) segítségével történt, miszerint a betöltött közcélú munkakörök és az iskolai végzettség változója közötti kapcsolatot Pearson-féle korrelációval számszerűsítettem.

A 191 résztvevő méréséhez a közcélú foglalkoztatás idején kitöltött **4 célcsoport-specifikus kérdőívet** (szociodemográfiai jellemzők, a foglalkoztatási életút, a korábbi közfoglalkoztatási tapasztalatok, stb.) használtam. Ennek egyedülálló hozadékaként az összegyűjtött minőségi és mennyiségi adatok alapján úgynevezett **bemeneti típusokat** különböztettem meg; (1.) pályakezdő, (2.) munkaviszonya volt a program előtt, (3.) GYES, GYED-ben részesült, (4.) közfoglalkoztatott volt, körben forgó, (5.) egykor közfoglalkoztatott személy reintegrálódott, s most újra résztvevő. Mindezt kontroll módszerrel is ellenőriztem, azaz háromféle hivatalos adatbázis felhasználásával nyomon követtem az érintettek ellátórendszerek közötti mozgását az elmúlt 10 évre visszamenőleg.

Végül a reintegrációt panelvizsgálat keretében mértem, és **5 kimeneti típust** különítettem el: (1.) reintegrált, (2.) közfoglalkoztatott, (3.) munkanélküli, (4.) szociális ellátásban részesülő, (5.) egyéb: nyugdíjas, GYES, GYED, elköltözött, nem elérhető. Az egyes csoportok jellemzésénél a bementi kategóriákat is figyelembe lettek véve, továbbá a meglévő adatbázisok és információk segítségével statisztikai mutatók számítására, összefüggések vizsgálatára is sor került. Mindezekhez a Microsoft Office 2003 programjai, és az SPSS csomag 17. verziója állt rendelkezésre.

3. AZ ÉRTEKEZÉS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

A posztoszocialista országok rendszerváltásához (1989-1991 között) köthető transzformációs recesszió során a centralizált redisztribúciós gazdasági rendszerről a piacgazdaságra történő átmenetet mindenhol mély válság kísérte. Közgazdasági megközelítésben ez a típusú recesszió összetettebb a kapitalista rendszerekre jellemző ciklusok hanyatló fázisánál, ugyanis nem lehet tipikusan a túltermelés következményének tekinteni, hanem sokkal inkább politikai és gazdasági struktúraváltásból eredt (KORNAI, 1994, 2007; TÓTH et al., 1998).

Fókuszálva a munkaerő-piaci következményekre az OECD adatbázisának segítségével megállapítottam, hogy a munkanélküliségi ráta értéke nemcsak ezekben az országokban, hanem a virágzó piacgazdasággal rendelkező EU tagállamaiban (EU-15 10,2%, HU 13%) is magas, tehát kimutatható volt egyfajta recessziós hullám. Hazánkban több okra visszavezethetően összeomlottak a lokális munkaerőpiacok, és a kialakult akut munkaerő-keresleti hiány napjainkig fennálló társadalmi és gazdasági problémát jelent a hátrányos helyzetű vidéki térségekben (FAZEKAS, 1993; LAKI, 1997; BÁNFALVY, 1998; FEHÉR, 2005; TÓTH et al., 1998; SZABÓ – KATONÁNÉ, 2009; PAKURÁR et al., 2010).

Az állami beavatkozás szükségességét jól jelezte, hogy a munkanélküliség megjelenésekor már a szocializmusban bevezették (1987) a „fogyatékos és félresikerült piacgazdasági eszköznek” tartott közhasznú programot (BAGÓ, 1991). Később a demokratikus munkaügyi intézményrendszer kiépülésével párhuzamosan az 1991. évi törvény (Ft.) rendelkezett a passzív, biztosítási alapú ellátási formákon túl, a fejlett országokban jól ismert aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökről (ALMP), amelyektől a „mesterséges statisztikajavítás” hatását várták el. A recesszió mélyülésével azonban a növekvő, és tartóssá váló munkanélküliség újabb és újabb eszközök bevezetését kényszerítette ki. Ekkor jelent meg az 1993. évi III. törvény (Szt.) által bevezetett, és a települési önkormányzatok hatáskörébe tartozó rászorultsági alapú ellátási forma – a jövedelempótló támogatás (JPT) –, amely a passzív ellátásból kikerült tartósan munkanélküli személyeknek járt. Az évek során az ellátói rendszert érintő szigorítások miatt **felértékelődött a közfoglalkoztatás eszköztárába** tartozó közhasznú, közmunka (1996) és közcélú program (2001) szerepe, ugyanis ezek lehetővé tették az ellátási jogosultság megszerzéséhez szükséges munkaviszony teljesítését a célcsoport tagjainak.

A 2008-2010-es gazdasági világválság az 5. K-ciklus leszálló fázisának a kezdetét jelentette, és a konjunktúrakutatók szerint egy olyan mély válsághoz hasonló, mint az 1973-1974-es és a 1929-1933-as (KOROTAYEV – TSIREL, 2010; FARKAS, 2009). A világ fejlett és fejlődő perifériáját összekapcsoló transznacionális kapitalizmus átrendezte a nemzetállamok munkaerő-piaci struktúráját, amelynek következtében a válság **eltérő mértékben hatott a fejlődő és fejlett országok gazdaságára**.

A munkanélküliség világméretű gondokat okozott, és kifejezetten azon országokat sújtotta, ahol a külföldi tőke működtetett kihelyezett vállalati egységeket az olcsó munkaerő és egyéb költségek előnyét kihasználva. **Hazánkban** a válság az időbeli és térbeli elhúzódnak köszönhetően csak 2008 végén gyűrűzött be, és a világpiaci trendekhez hasonlóan a külföldi érdekeltségű és exportra termelő gazdasági szervezeteknél koncentrált létszámleépítéssel járt, valamint az **építőipart és a textilipart** érintette (NFSZ, 2009c).

A fejlett ipari országokban különböző keynesi eszközökkel próbáltak fellépni a válság hatásainak mérséklésére, például az ALMP eszközökkel, de a várt hatások már elmaradtak (BEBESY, 2009; DEWAN, 2009). Itthon 2009-ben bevezették az „**Út a munkához**” (UMA) elnevezésű centralista, univerzális közcélú programot, amellyel a segélyezett munkaerő-piaci pozíciójának javítását, és a foglalkoztatás növelését célozták meg. Mindezt szociálpolitikai és foglalkoztatáspolitikai paradigmaváltásnak minősítették, és anticiklikus hatást vártak el tőle (SZŰCS, 2009; PIRISI, 2009; KOVÁCS – RÁCZNÉ, 2009).

A közgazdászok felhívták rá a döntéshozók figyelmét, hogy nem lehet ugyanazon eszközöket bevetni, mint a korábbi ciklusoknál, vagy legalábbis nem várható el tőlük tartós eredmény. *Kulcskérdés, hogy vajon hazai szinten a két eltérő válság során eltérő beavatkozási technikákat alkalmaztak-e a foglalkoztatási szint növelésének érdekében, vagy sem?* Ennek megválaszolásához szükséges volt további kutatásokat elvégezni.

A szakirodalmak alapján összegezhető, hogy a rendszerváltást követően a fokozatosan kiépült közfoglalkoztatással a kormányok a **makroszintű** foglalkoztatási probléma kezelését az **önkormányzatok hatáskörébe** terelték át, és egy változó működési és finanszírozási feltételeket tartalmazó, gyakran rövid távú érdekeltségeket kiszolgáló rendszert építettek ki. **Alappilléreinek** – mint az állami kontroll, a finanszírozási érdekeltség fenntartása – hátterében államháztartási szinten a költségmegtakarítás állt. A **közfoglalkoztatás 3 típusát** jelentő közhasznú-, közmunka- és a közcélú programok célcsoportjainak a „segély helyett

munkát elv” értelmében gyakorlatilag kötelezővé tették az átmeneti foglalkoztatást, ugyanis a nyílt munkaerőpiacon történő reintegráció helyett az önkormányzati hatáskörbe tartozó rászorultsági alapú támogatásokra való jogosultság megszerzésének eszközei lettek.

Áttekintve a 90-es évektől kezdve a 2009-es válságig alkalmazott **eszköztípusokat**, lényegében **nem lehet érdemi mennyiségi vagy minőségi fejlődést** kimutatni a közfoglalkoztatás rendszerét illetően. Ugyanazon homogén eszközöket kínálta a kvalitatív és kvantitatív jellemzőit tekintve egyre heterogénebb célcsoportnak, ráadásul visszacsatolások híján gyakran nem vette figyelembe az egyre komplexebb problémákkal küzdő, eltérő földrajzi fekvésű és gazdasági fejlettségű önkormányzatok kapacitásait mind személyi, tárgyi és anyagi feltételek terén. A programok célcsoportját jelentő tartósan munkanélküli, aktív korú és szociálisan rászorult személyek száma mindeközben töretlenül nőtt, és a foglalkoztatás-, illetve szociálpolitika terén tett jogszabályi változtatások többnyire csak foltozgatták a rendszerváltozáskor örökölt kapott magyar bőkezű jóléti rendszert és az intézményesült közfoglalkoztatást (SEMJÉN, 1996).

Bizonyítottam, hogy a vizsgált közfoglalkoztatási rendszert a két kiválasztott válság idején **nem volt anticiklikus** céllal alkalmazták. A gazdasági ciklusok időbeli lefutásához képest a 90-es években később érték el a programok az érintettek létszám maximumát, míg a legutóbbi időszakban jobban időzítve ugyan, de kevesebb személyt vontak be a közfoglalkoztatási rendszerbe. Az egyes időszakok létszámváltozásai többnyire egy-egy törvénymódosítással, például a rászorultsági jellegű ellátások jogosultságának változtatásával, vagy a támogatások időtartamával, vagy a **kormányzati ciklusok** statisztika javítási **szándékával** hozhatók összefüggésbe.

Mivel többnyire rövid távú, finanszírozási érdekek, és a foglalkoztatási mutatók átmeneti javítása volt a közfoglalkoztatás célja, ezért a résztvevők tartós reintegrációjának mérése kikerült a fókuszról. Az eddigi **hatásvizsgálatok** az eszközök **alacsony kimeneti eredményét** bizonyították, ugyanakkor hangsúlyozták, hogy ez a rendszer a munkanélküliek és a segélyezettek társadalmi rétegét sokkal inkább konzerválta a már jól kiépült passzív ellátási formák és az átmeneti foglalkoztatás közti csapdában. Ennek ellenére szükséges az alkalmazása az elégtelen piaci kereslet miatt, de jelenlegi formájában egy meglehetősen költséges és alacsony hatékonyságú rendszerként működik a kínálat torzító hatásával együtt.

Debreceni programok hatásvizsgálatának eredményei

A mikroszintű önálló adatfelvételen alapuló első értékelő kutatás tárgyát két debreceni program adta, ugyanis a **transzformációs recesszió** idején az iparszerkezet átalakításával a városban **közel 10 ezer munkahely megszűnésével** párhuzamosan megnőtt a tartósan munkanélküli, rászorultsági alapú ellátásban részesülők száma. Válaszképpen a kedvezőtlen folyamatokra az Önkormányzat Szociális Irodáján kialakított **Foglalkoztatási Csoport** tagjai 1993-tól országosan is kiemelkedő létszámmal és minőségben szerveztek közhasznú és közmunka programokat (DMJV, 1996; 1998; SZA-1 Db, SZA-2 Db). A módszertani leírásban bemutatott Tücsökzene '98 elnevezésű közmunka (197 fő) programot, és egy 1997-ben szervezett közhasznú programot (238 fő), a legnagyobb létszámmal működtették az adott években, de **eltérő céllal és különböző célcsoportok számára** szervezték őket. Közös tulajdonságuk viszont, hogy a közfoglalkoztatás alappillérein túl (centralizált, finanszírozás és szűrés pillére) a lehetőségekhez képest differenciált célcsoportok kialakítását tették lehetővé. Felmerült a kérdés, hogy *az univerzális közfoglalkoztatás rendszerébe történő be és -kilépés közti menedzsment és a foglalkoztatás hatással voltak-e az érintett személyek későbbi munkaerő-piaci helyzetére?* Finomítva az országos hatásvizsgálatok eredményét, az első hipotézis szerint az eszközök kimenetelét a szervezők munkája jelentősen befolyásolhatja.

A két program bemeneti eredményei:

A **Tücsökzene közmunka** programot kifejezetten a **40 éven felüli férfiaknak** szervezték, így 195 férfit (98,98%), és 2 nőt (1,02%) érintett. Az adatok szerint a teljes létszámban a legmagasabb részvételi aránya (39,59%) a 49-58 év közötti korosztálynak volt, továbbá az 59 év fölöttieknek (26,91%), hűen tükrözve a 60%-os (66,4%) pályázati feltételt. Ezen kívül a program alacsony bemeneti küszöbvel rendelkezett a végzettség tekintetében, ugyanis a kommunális és környezetvédelmi feladatok ellátására az idősebb, iskolázatlanabb, munkanélküli személyek bevonását célozták meg.

Ezzel szemben a **közhasznú** programban a teljes létszám **67,6%-a nő (161 fő)**, és 32,3%-a férfi (77 fő), amely ugyancsak a pályázat speciális igényeivel volt magyarázható, hiszen főleg irodai, vagy könnyű fizikai munkalehetőségeket támogatott szociális, egészségügyi, oktatási és egyéb területeken. Kifejezetten olyan szférákba közvetítették ki a célcsoportot, ahol a recesszió miatt nem születtek új státuszok, illetve csökkent azok száma, ugyanakkor az ellátandó feladatok köre bővült. Bár a programnál nem volt életkorra vonatkozó bementi

kritérium, de a statisztika szerint **ugyanazon kohorsz (49-58 év)** előfordulása a leggyakoribb (34,45%) mint a közmunkánál. Összesítve minden második résztvevő 49 év feletti, azaz a program idején legalább 40 éves volt.

A felkínált széleskörű munkakörök többségének bizonyos fokú **kvalifikáltság** volt a bemeneti feltétele. A megkérdezettek (80 fő) közül 15-en általános iskolai illetve szakmunkás végzettséggel, 46 fő (57,5%) érettségivel, míg 19 fő főiskolai vagy egyetemi diplomával (23,7%), azaz összesen **81,2%-uk legalább középfokú végzettséggel** került be a programba. Az elmúlt 10 év során 22 fő valamilyen egészségügyi vagy szociális szakirányú tanulmányokat folytatott, és ezekben a szférákban is helyezkedett el. Mindez a program **késleltetett hatásának** is tekinthető, hiszen a válság idején támogatott álláshelyen dolgoztak, és felismerve az élet hosszú tartó tanulás fontosságát képezték magukat, ami később megtérült. A **családi állapot** változóját tekintve egyik program sem támasztott bemeneti feltételeket, de mindkét programot együttevén a megkérdezettek között a **legtöbben házasságban éltek** (67 fő, 59,2%).

Összességében a közmunka és a közhasznú program esetén az eredmények azt igazolták vissza, hogy a programok célzottsága kor, nem és iskolai végzettség tekintetében jól illeszkedett a munkaerőpiacról kiszorultak jellemzőihez.

A módszertannál leírtak szerint, a programok kimenetét 10 évvel később **longitudinális panelvizsgálat** segítségével követtem nyomon. A teljes sokaság (435 fő) **kimenet** szerinti csoportosítását az **1. táblázat** szemlélteti.

1. táblázat: A programban résztvevők jelenlegi státusz szerinti megoszlása (2008)

	TÜCSÖKZENE KÖZMUNKA		KÖZHASZNÚ PROGRAM		EGYÜTT	
Státusz/mértékegység	fő	%	fő	%	fő	%
1. Dolgozik	17	8,62	79	33,19	96	22,06
2.Regisztrált álláskereső	40	20,30	23	9,66	63	14,48
3. Nem regisztrált	140	71,06	136	57,14	276	63,44
Összesen	197	100,00	238	100,00	435	100,00
Egyéb információ a nem regisztráltakról						
		fő		fő	fő	%
4. Nyugdíjas		12		16	28	6,43
5. RSZS		2		4	6	1,37
6. Ápolási díj		1		1	2	0,45
7. GYES, GYED		0		5	5	1,14
8. Elköltözött		14		6	20	4,59
9. Meghalt		9		4	13	2,98
Összesen		38		36	74	17,01
<i>Nincs információ</i>		<i>102</i>		<i>100</i>	<i>202</i>	<i>46,43</i>
Nem regisztrált		140		136	276	63,44

Forrás: saját longitudinális panelvizsgálat alapján

Együttesen kezelve a két programot a panelvizsgálat eredménye szerint a **reintegrációs ráta 22,06%**, azaz az összes résztvevő közül **96 fő**ről biztosan tudható, hogy a vizsgálat idején bejelentett foglalkoztatási jogviszonnyal rendelkezett. Összevetve a korábbi hazai hatásvizsgálatoknál számolt reintegrációs rátákkal, mind az együttes és a külön (8,62% 33,19%) számolt értékek kiemelkedően **magasak**, amely részben az új **módszertani megközelítéssel magyarázható**. A panelvizsgálat ugyanis a programok befejezését követően – az eddigi pár hónap gyakorlata helyett – 10 évvel később mérte az egykori résztvevők munkaerő-piaci státuszát, ezzel figyelembe vette a gazdasági ciklusok lefutását. Ezen kívül a

kimeneti eredményeket a szociodemográfiai változókkal, illetve a két hipotézisben megfogalmazott endogén és exogén tényezőkkel lehetett indokolni.

A szociodemográfiai változók szerint a dolgozók között **kétszer többen voltak nők** (67 fő, 69,7%), mint férfiak (29 fő, 30,2%), továbbá a 39-48 évesek (42 fő, 42,7%) előfordulása a leggyakoribb. Ezzel összefüggően bizonyítottam, hogy a fiatalabb korosztályok reintegráció aránya magasabban alakult, így a kifejezetten 40 év feletti személyeket megcélzó Tücsökzene közmunka programból kevesen dolgoztak, tehát az idősebb munkavállalókkal szemben zártabb volt a piac.

A reintegráltak közel **80%-a legalább középfokú végzettséggel**, 44 fő érettségizetten (50,64%) és 17-en (22%) valamilyen főiskolai vagy egyetemi diplomával kerültek a programba. Ezek alapján az elhelyezkedés egyik kulcsfontosságú változója a végzettség, amelyet a mérsékelt erő ($r=-0.578$) korrelációs együttható értéke statisztikailag alátámasztott. Külön véve a két eltérő célcsoportra fókuszáló programtípust, még az alacsony bemeneti küszöbvel rendelkező. Tücsökzene esetén is a legalább középfokú végzettséggel rendelkezők közül kerültek ki a reintegráltak (8 fő, 47%), míg a közhasznúnál kimagasló volt az arányuk (93%). A családi állapot változója szerint legtöbben (47 fő, 48,9%) házasságban éltek 3-4 fős háztartásokban.

Az első debreceni hipotézis szerint a reintegráció **endogén tényezője** a programszervezés és lebonyolítás, amely esetén a megfelelő helyen és időben a megfelelő ember” elve a kiválasztási és kiközvetítési gyakorlat célzottságát bizonyította. Ezen kívül további **minőségi**, nem számszerűsíthető tényezőnek bizonyult egy-egy befogadó intézmény által nyújtott szakmai és emberi elismerés, **mentorálás**.

Ehhez kapcsolódóan ki kell emelni, a „jó gyakorlatnak” is tekinthető közhasznú programot, amelynél kihasználták az **eszköz komparatív szerepét**, azaz olyan tevékenységeket és szolgáltatásokat nyújtott illetve pótolta, amelyre szükség volt, de a piac nem tudta betölteni. Ez a foglalkoztatási forma tartalmát tekintve a piaci munkaviszonyhoz hasonlított, és olyan képességek és új szakismeretek megszerzését tette lehetővé az kiközvetítettek számára, amelyet a későbbi elhelyezkedésüknél felhasználhattak. Ezzel szemben a közmunka programtípus eleve kompetitív viszonyban áll a piaci szférával, ugyanis az állam direkt beavatkozással sok esetben alacsonyabb határfokon végeztetett el közfeladatokat a piaci vállalkozásokat helyettesítve. Ebből fakadóan nehéz, vagy korlátozott formában lehet kilépni

a közmunka programból is a piacra, de az alacsony bementi feltételek tovább rontották ennek a valószínűségét, amelyet a Tücsökzene program eredményei is alátámasztottak.

A második hipotézis szerint az intézmények egyfajta **toborzási eszközként** használták a közfoglalkoztatási programokat, amely szintén beigazolódott. A panelvizsgálat új eredménye szerint a reintegráltakon belül elkülöníthető a „**10 éve ugyanott dolgozók**” altípusa. 39 főről (2 fő Tücsökzene, 37 közhasznú) kiderült, hogy ugyanabban az intézményben dolgozott, mint ahová 10 éve kiközvetítették. Döntően 49-58 év közötti nőkről volt szó, akik legalább középfokú szinten képzettek. Míg a teljes sokasághoz viszonyítva (435 fő) 8,9% az arányuk, addig a reintegráltak 40,6%-át jelentették. Ezt összehasonlítva a korábbi nyomon követéses vizsgálatok eredményeivel, egyértelműen igazolódott az új módszertani megközelítés sikeressége, azaz a ciklusokhoz illeszkedően hosszabb időszak után mérhető a tartós reintegráció.

A 39 főnél az egy főre eső kiközvetítések száma (3,6 alkalom), nem tért el jelentős mértékben a közhasznú programnál számolt átlagértéktől, és a statisztikai számítás cáfolta a programokban való részvételek száma és a reintegráció változója közti szoros korreláció feltételét. Itt sokkal inkább azon endogén tényező volt a döntő, hogy ugyanahhoz az intézményhez közvetítették ki őket, így lobbi érdeküknek köszönhetően „lefölözték” a legjobb szociodemográfiai, szakmai illetve emberi tulajdonságokkal rendelkező személyeket. Az egykori befogadó intézmények közül a legtöbb érintettet (20 fő) Debrecen Városának Polgármesteri Hivatala foglalkoztatta.

Végül a dolgozók munkahelyének ágazatok szerinti csoportosítását is célszerű volt elvégezni, hogy következtetni lehessen a válságot követő létszámbővülésekre. A reintegráltak közel harmada (29,1%, 28 fő) a **szociális vagy egészségügyi szférában** helyezkedett el, és egytől-egyig a közhasznú program kapcsán kerültek be. A megkérdezetteknek egyfajta szakmai, gyakorlati tapasztalatszerzést biztosított a program, vagy többszöri közhasznú foglalkoztatás során megszerették a feladataikat, és pályát módosítva helyezkedtek el ezeken a területeken. További 25 fő – kivétel nélkül nők –különböző intézményekben **ügyviteli, irodai munkakörökben** jutott kinevezéshez, tehát ugyancsak jól célzott kiközvetítés nyertes.

A reintegráció exogén tényezőjének a „megfelelő idő”, azaz a piacgazdaság konjunkturális vagy dekonjunkturális állapota tekinthető. A magas reintegráció mögött az is magyarázatul szolgált, hogy a recessziót követő megélénkülés éveiben szervezték a vizsgált programokat,

amikor az elsődleges munkaerőpiac keresletének növekedése miatt nagyobb esély volt a programból való kilépést követően az elhelyezkedésnek. A legtöbb érintett 1999 és 2001 között tudta átváltani a támogatott státuszát piaci munkaviszonnyá, addig különböző programok között „forgatták”, azaz parkoltatták őket, ezzel bizonyítottan érvényesült a programok **késleltetett hatása**.

Hajdúböszörményi program hatásvizsgálatának eredményei

A második empirikus kutatás keretében a gazdasági világválsághoz köthető **„Út a munkához program”** hajdúböszörményi megvalósítását vizsgáltam. A helyszínválasztást többek között az is indokolta, hogy a város foglalkoztatási szerkezetében jelentős arányt képviselt a recesszióban érintett több válságágazat, mint az **építőipar**, a **gépgyártás**, vagy a **mezőgazdaság**. Habár országos viszonylatban nem volt kiemelkedő a regisztrált álláskereső **13,18%-os** aránya az ÁFSZ adatai alapján, de a ráta értéke 2008 és 2009 azonos negyedévének adatait összehasonlítva 33,2%-kal nőtt (ÉARMK HBK, 2010).

Az önkormányzat Szociális Osztályán illetve a munkaügyi kirendeltségen 30-35%-kal növekedett meg az ügyfélforgalom, amit a bevezetett centrális programmal járó „kényszeres bürokratikussága” csak fokozott (SZA-2, 3, 9, 14. HB.). A város képviselőtestülete a 95/2009 (III.26.) önkormányzati határozat szerint elfogadta a 2009. évi közfoglalkoztatási tervet, eszerint – a korábbi évek létszámához képest 60%-kal több–, éves átlagban 400 fő közcélú foglalkoztatását kívántak elérni (HBVÖ, 2009; CKÖ; 2009).

*A **program szervezés és kiközvetítés** folyamatának elemzése alapján a következőket emelném ki:*

A kiválasztott önkormányzat gyakorlata megerősítette, hogy a közfoglalkoztatás új köntösét jelentő UMA korlátozott személyi, anyagi és tárgyi feltételek mellett várta el az aktív korú nem foglalkoztatott személyek fokozottabb munkába vonását és hatékonyabb forgatását. A közfoglalkoztatás alappillérei, mint az állami kontroll, a finanszírozási érdekeltség és a költségmegtakarítás ugyanúgy jellemezték ezt a rendszert, ezzel eleve gátolták a hatékonyabb működését. Habár célzottan, a gazdasági válság idején vezették be, de az anticiklikusság helyett sokkal inkább a legitimációs funkcióján volt a hangsúly. Mikroszinten sikerült bizonyítani a program kizorító hatásának felerősödését a piaci szereplőkkel szemben. Ezen kívül a megvalósítás személyi többletkapacitás igényét támogatott álláshelyekkel sikerült fedezni, de ezeket a program nem finanszírozta. Az anyagi és tárgyi feltételeket ugyancsak a saját költségvetéséből biztosította az önkormányzat, viszont az éves elszámolás szerint a

költségvetésben 20%-kal több összkiadást jelentett számukra a program, azaz a központi költséggracionalizálás összességében forráselvonással járt.

A **kiközvetítés és szervezés** vizsgálata során sikerült feltárni, hogy a szervezők lehetőségük szerint differenciálták a célcsoportot, ezzel növelve az esélyét az egyes személyek képességüknek, és képzettségüknek megfelelő munkakörökben történő foglalkoztatásának. A Ferge-féle „munkajelleg csoportok” felhasználásával **közepesen erős** volt a számolt **korreláció** ($r = 0.501$, $P < 0.001$) a betöltött munkakör munkajelleg csoportjának és a legmagasabb iskolai végzettségnek a változója között, azaz össze tudták illeszteni a másodlagos piac keresletét és a kínálatot ennek figyelembe vételével.

A program bemeneti eredményei:

Az egyszerű véletlen kiválasztáson alapuló mintába került 191 fő közcélú dolgozó bemeneti mérése a programban való részvétel során történt 4 célcsoport-specifikus kérdőív segítségével. A **férfiak aránya (57,6%) magasabb** volt, mint a nőké (42,4%) közel 15%-kal. A **28 év alattiak** és a **39-48 év közöttiek** aránya közel azonosan alakult (30%), míg az átlagéletkoruk meghaladta a 37 évet. A résztvevők 43,9%-a szakiskolai végzettséggel rendelkezett, míg a második legnépesebb csoportot az általános iskolával rendelkezők (21,9%) adták. Összesítve a résztvevők 73,2%-ának legalább középfokú végzettséggel került be.

Minden harmadik személy (35%, 68 fő) hajadonnak/nőtlennek vallotta magát, és 69,1%-uk egy háztartásban élt a szülőkkel. Második a házasság csoportja (27,2%), amit nagyságrendileg az elváltak (21,4%) követték. A háztartások nagysága is változatos képet mutatott, a jövedelemszerkezet szerint az érintettek 43,9%-a 100 ezer Ft alatti havi bevételből élt és 3 fő kivételével nem volt másik bejelentett munkaviszonnyal rendelkező háztartásbeli. Utánuk 37,6%-os aránnyal a 100-150 ezer Ft havi jövedelemből gazdálkodók szerepeltek.

Végül a foglalkoztatási életutakból felállított 5 bemeneti típus szerint; korábban piaci munkaviszonnyal rendelkeztek 40,3% (77 fő), a körben forgók aránya 29,3% (56 fő), a pályakezdőké 10,4% (20 fő), a GYES-ről, GYED-ről visszatérőké 7,8% (15 fő), míg 9,4%-uknak (18 fő) egyszer már sikerült elhelyezkedniük, de újra a rendszerbe kerültek.

Az országos szinten jelentkező tendenciát – az „aktív korúak ellátásában” részesülők számának növekedését – lokálisan sikerült számszerűsíteni, ugyanis a mintába kerültek között összesen **53 fő volt új belépő** (27,7%). Itt a válság hatásán kívül szerepet játszott a település méretéből fakadó kapcsolati háló, ismeretség is, ugyanis a megkérdezettek 37,6%-a bevallása szerint így került a programba. Végül 104 fő nyilatkozta (54,4%) azt, hogy ez az első részvétele a közfoglalkoztatásban. Mindezek összességében azt igazolták vissza, hogy az UMA univerzális jellegéből fakadóan **rendkívül heterogén** bemeneti paraméterekkel rendelkezett a városban mind a szociodemográfiai változók, mind a foglalkoztatási életutak tekintetében.

A **második mérés** a program végét követően több mint 2,5 év múlva a kimeneti értékekre vonatkozott, amelynek eredményét a 2. táblázat ismerteti.

2. táblázat: Az UMA programban résztvevők státusz szerinti megoszlása (2012)

STÁTUSZ/MÉRTÉKEGYSÉG	FŐ	%
1. Dolgozik	37	19,37
2. közfoglalkoztatott, körben forgó	78	40,83
3. álláskereső	29	15,18
4. szociális ellátásban részesülő	15	7,85
5. Egyéb információ		
<i>Nyugdíjas</i>	2	1,04
<i>GYES, GYED</i>	3	1,57
<i>Elköltözött</i>	10	5,23
<i>Nincs információ</i>	17	8,90
Összesen	191	100,00

Forrás: saját longitudinális panelvizsgálat alapján

A minta 19,37%-át adó 37 reintegrált személy között kiegyenlített a nemek aránya, viszont a 28 év alatti egyedülállók jobban el tudtak helyezkedni a programot követően. Kiemelt szociodemográfiai jellemző az iskola végzettség, ugyanis a piacra történő belépés feltétele minimum egy szakiskolai bizonyítvány volt. A pályakezdekők bevonását szorgalmazó lokális kezdeményezés bizonyítottan késleltetett hatással járt, mivel befektetői szemlélet szerint a kilépéshez szükséges piacképes szakismeretekkel látták el a fiatalokat a programban. Ugyanakkor a célcsoport lefölözése nem kamatozódott a lokális humán kapacitás terén, mert a

közpénzből finanszírozott UMA-t követően nem volt forrás létszámbővítésre, tehát a versenyszféra „nyerte el a szép vásárfiát”.

A bemeneti típusok tekintetében minden 2. személy (18 fő) 2009 előtt is a nyílt piacon dolgozott. A jelenlegi státuszokat nem lehetett bővülő kereslettel jellemezhető ágazatokhoz kötni, hiszen a válságnak még nincs vége, tehát sok önálló reintegráció történt. A megfelelő kiközvetítésnek köszönhetően a közfoglalkoztatás során szerzett szakmai tapasztalatokat az érintettek a jelenlegi munkakörüknél kamatoztatni tudták, hiszen minden **3. reintegrált személy** közcélúként **hasonló munkakörben** dolgozott. A menedzsment közvetlen sikerének tekinthető **5 fő elhelyezkedése**, akik a befogadó intézményekben jutottak álláshoz. A dolgozókat a közcélú munkaviszonyuk során is egy aktív és pozitív hozzáállás jellemezte, akár a programban való megelégedettségüket akár a jövőbeli elképzeléseiket illetően.

78 fő – a teljes minta 40,83%-a – 2012-ben ismét támogatott álláshelyen dolgozott. Kétszer több férfi volt közöttük (51 fő, 65,4%) mint nő, amelynek hátterében részben a végzettség valamint a korábbi munkaerő-piaci helyzet állt. A férfiak 92,1%-a legfeljebb szakiskolai végzettségű, és 52,9%-uk az UMA előtt is közfoglalkoztatott volt. A teljes csoportot tekintve kiegyenlített volt az egyes korosztályok aránya, tehát a „körben forgó” státusz korosztálytól függetlenül különösen az alacsonyabb végzettséggel rendelkezőket érintette. Legtöbben itt is egyedülállóak (30,8%), míg a háztartás szerinti vizsgálati eredménye azt mutatta, hogy átlagosan a 3-4 fős családi egységeket a legszerényebb havi jövedelemkategória jellemezte. A bemeneti típusok alapján 35 fő (44,8%) korábban közfoglalkoztatott volt, akiket átlagosan 2,65-ször közvetítettek ki 2000 és 2009 között. Közöttük egy szűk réteg alkotta azon „elit magot”, akiknél érvényesülhetett a beragadási hatás. További 21 fő a nyílt piacról került a programba a recesszió idején.

Konklúzióként a közfoglalkoztatási programok kimenetét a gazdasági ciklusokkal összefüggő munkakereslet fellendülése sokkal inkább meghatározza, mint a munkavállaló szociodemográfiai jellemzői, munkaerő-piaci helyzete vagy motivációja, de csak jól szervezett kiközvetítési gyakorlat mellett. Ezen kívül mikroszinten vizsgálható anticiklikus hatása lehet egy célzott beavatkozásnak, ha az adott településen feltárják a komparatív jellegű munkaerő-keresletet és támogatott munkakörökkel fedezik.

4. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ, ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

1. A közfoglalkoztatás az elmúlt két évtized során sem mennyiségi, sem minőségi szempontból nem fejlődött, lényegében egy centralizált rendszerben ugyanazon eszközöket kínálta egy egyre heterogénebb célcsoport számára.
2. Habár a transzformációs recesszió és a 2008-2010-es gazdasági világválság eltérő gazdasági ciklus volt, mégis az állam ugyanazon eszközökkel avatkozott be a munkaerő-piaci egyensúlytalanságok kezelésére. Ráadásul a szekunder kutatás eredménye alapján a közfoglalkoztatás ezen időszakokban nem volt anticiklikus hatású, az érintettek létszámváltozásának tendenciája a politikai ciklusokkal hozható összefüggésbe.
3. Két mikroszintű longitudinális panelvizsgálattal az eddigi hazai kutatási eredményekkel szemben magas reintegrációs arányokat sikerült nyomon követni. A debreceni programok esetén az egykori résztvevőknek 22,06%-a, a hajdúböszörményi „Út a munkához” program esetén 19,37%-a rendelkezett bejelentett munkaviszonnyal. Mindez részben az új módszertani megközelítésnek köszönhető, miszerint a tartós reintegráció nem mérhető egy program befejezését követő rövid időn belül, valamint a piaci folyamatok, és a lokális feltételek befolyásolják.
4. A reintegrációt befolyásoló legfontosabb szociodemográfiai tényezők szerint tipikusan reintegrált személy 28 év alatti vagy 39-48 év közötti nő, aki legalább középfokú iskolai végzettséggel került be egy programba.
5. Az endogén tényezők esetén a menedzsment, a programszervezés és a célzott kiközvetítés gyakorlata, vagy a piacképes szakismeret átadása mérvadó volt a sikeres kimenetekben. A vizsgált debreceni Foglalkoztatási Csoport innovatív, és „jó gyakorlata” egyedülállónak tekinthető, hiszen széleskörű munkaerő-piaci, és szociális tudást ötvözött befektetői szemlélettel.
6. Az exogén feltételeket tekintve kiderült, hogy a „megfelelő idő”, azaz a gazdasági ciklus fázisának és a szervezés idejének összeillesztése kulcsfontosságú a programok kimeneténél.

5. AZ EREDMÉNYEK ELMÉLETI /GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGA

Kutatásom során arra kerestem a választ, hogy vajon a két különböző recesszió időszakában **eltérő beavatkozási technikákat alkalmaztak-e** hazánkban a foglalkoztatási szint növelésének érdekében. A primer és szekunder kutatások elvégzése során azzal szembesültem, hogy a **konjunktúrakutatáson** alapuló gazdasági előrejelzéseket, vagy a gyakorlatorientált tudományágnak számító **programértékelés** eredményét a fejlett piacgazdaságokban közvetlenül is felhasználják a politikai döntéshozásban. Ezzel szemben hazánkban a vizsgált közfoglalkoztatás intézményrendszere többnyire rövid távú, finanszírozási vagy egyéb érdekek csapdájában átmenetei megoldási kísérletnek számított. Nem változott érdemben az elmúlt 20 év során, makroszinten nem volt anticiklikus hatása, ráadásul meglehetősen drága és alacsony hatékonyságú „álbeavatkozás”. Elvesztette eredeti, az ALMP-re jellemző allokációs funkcióját, nem tudott illeszkedni az egyre zártabb és szelektív globális munkaerőpiac keresleti igényeihez, ugyanis nem jellemezte az angolszász országokhoz hasonlóan a beruházási szemlélet, miszerint ezek a programok a humán tőke fejlesztési céljából szolgálnak. A dolgozat kutatási eredményei alapján a következő gyakorlati és elméleti javaslatokat tartom fontosnak:

1. A centralizált közfoglalkoztatást célszerű lenne újból kvalitatív és kvantitatív szempontok mentén (*végzett munka jellege, munkaadók körének diverzifikálása, képzés*) **differenciálni**, ugyanis a heterogén célcsoportot csak speciális demokratikus eszköztípusokkal lehetne hatékonyabban foglalkoztatni.
2. „Etetni kellene a juhokat, ha nyírni is akarjuk” – A program munkaerő-piaci integráció terén elérhető sikeréhez a költségvetési megtakarítást támogató filozófiája helyett, a **befektetői szemlélet** szükséges. Az ALMP nemzetközi gyakorlatát alapul véve újra kellene pozícionálni a közfoglalkoztatás alappilléreit. Célszerű lenne támogatni a résztvevők képzését, amely révén a bemeneti és kimeneti jellemzőik között minőségi változás növelhetné az elhelyezkedés esélyét.
3. A jelenlegi gyakorlat helyett a támogatási struktúrában szükséges biztosítani a programok sikeres megvalósításának **személyi, tárgyi, és anyagi feltételeit**.

4. Mivel akut munkaerő-kereslet hiánnyal küzdő leszakadó **vidéki térségekben** sok esetben csak egyetlen munkalehetőséget jelentenek a programok, ezért a vidék népességmegtartó képességét támogatva fenntartható **helyi gazdaságok** beindulását lehetne támogatni.
5. A jövőben **politikai ciklusoktól független**, adott esetben a gazdasági ciklusokhoz jobban illeszkedő közfoglalkoztatási forma kialakítása és működtetése javasolt.

Összegezve a két önálló adatgyűjtésen alapuló kutatás során feltárt, a reintegrációt befolyásoló tényezők közül célszerű lenne a jövőben az **endogén** és **exogén** szempontokat figyelembe venni. A célzott, és szakmailag helytálló programszervezés alapvetőleg meghatározza a programok kimenetét, és az eddigi kutatások is rámutattak arra, hogy kevés a hiteles, helyi sajátosságokon alapuló vizsgálat. Ezen túl a programok tervezése során pontos gazdasági prognózisok alapján a gazdasági ciklusok fázisaihoz kellene illeszteni egy-egy program időintervallumát és a részvételek idejét, hogy az érintettek részére ténylegesen anticiklikus megoldást nyújtsanak ezek a beavatkozási eszközformák.

SAJÁT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

A DI szabályzat értelmében figyelembe vehető publikációk:

- 1. Szabó A.** (2009): Hazánk uniós csatlakozása a foglalkoztatáspolitikai tükrében. Agrártudományi közlemények (Acta Agraria Debreceniensis) DE-AMTC 34. sz. 189-199. ISSN 1587-1282
- 2. Szabó A.** – Katonáné Kovács J. (2009): A magyar Nemzeti Foglalkoztatási Akcióterv vizsgálata a RuralJobs kutatás keretében. Agrártudományi közlemények (Acta Agraria Debreceniensis) DE-AMTC 33. sz. 77-87. ISSN 1587-1282
- 3. Szabo, A.** (2012): Evaluation of labor market programs during recession in the North Great Plain region of Hungary. International Journal of Sustainable Economies Managment. Vol 4. 38-51.pp. ISSN: 2160-9659
- 4. Szabó A.** (2013): A közfoglalkoztatás tapasztalatai és eredményei két észak-alföldi városban. Gazdálkodás 57. évf. 4. sz. (befogadói nyilatkozat)
- 5. Szabó A.** (2013): A közfoglalkoztatás jelentősége két gazdasági ciklus tükrében. Esély 24. évf. 3. sz. (befogadói nyilatkozat)

Külföldön megjelent tudományos értekezés idegen nyelvű összefoglalóval

Novkovic, N. – Mutovdzic, B. – Szabo, E. – **Szabo, A.** (2009): Comparative analysis of animal production in Vojvodina and Hungary. In: Agroekonomika Novi Sad, Vol. 41-42. pp. 45-52. YU ISSN 0350-5928

Szabó A. (2008): Kinek jó a közfoglalkoztatás? Társadalmi erőforrások, regionális együttműködés, gazdasági integráció konferencia, 2008. november 7. Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, Kiadványkötet 121-136.

Külföldön tartott idegen nyelvű előadás, idegen nyelvű megjelent absztrakttal

Szabó, A. – Nagy, G (2010): Analysis of the public work in a rural city. 2nd Moravian conference on Rural Research Eurorural 2010, Brno ISBN 978-80-7375-418-1 57-58.

Megjelent idegen nyelvű kutatási jelentés

Pakurár, M. – Oláh, J. – Katonáné K., J. – Hágen, D. – Vántus, A. – **Szabó, A.** (2010): New Sources of Employment to Promote the Wealth-Generating Capacity of Rural Communities. EU Framework 7 project no. 211605; Deliverable 5.1.1.

Magyarországon idegen nyelven teljes terjedelemben megjelent előadás

Szabó, A. (2009): Possibilities of local government in employment. Erdei Ferenc V. Tudományos Konferencia, 2009. szeptember 3. Kecskemét II. kötet. 835-840. ISBN 978-963-7294-73-0

Szabó, A. (2009): Analysis of labour market positions in Serbia and in Hungary. II. Interregionális Nemzetközi Tudományos Konferencia, Dunaújváros

Magyar nyelven megjelent tudományos értekezés, idegen nyelvű összefoglaló nélkül

Béresné Mártha B. – Kvancz J. – **Szabó A.** (2011): A mezőgazdaság önellátó funkciója a vidéki közfoglalkoztatottak körében. Gazdasági és Társadalomtudományi közlemények. Nyíregyházi Főiskola GTK, 3. évf., 1. sz. 37-49. ISSN 2061-3156

Szabó A. – Béresné Mártha B. (2012): Gazdasági ciklusok és az állami beavatkozás összefüggései az 5.-dik cikluson keresztül. Gazdasági és Társadalomtudományi közlemények. Nyíregyházi Főiskola GTK (megjelenésre elfogadott)

Szabó A. (2009): Munkahelyteremtés az Új Magyarország vidékfejlesztési program aspektusában. Helyünk a világban- alföldi válaszok a globalizáció folyamataira. MTA IV. Alföld Kongresszus, 2008. november 27-28. Békéscsaba, ISBN 978-963-87155-2-4 136-142.

Magyarországon tartott magyar nyelvű előadás, lektorált idegen nyelven megjelent absztrakttal

Szabó A. (2009): Turisztikai beruházás munkahelyteremtő szerepének vizsgálata egy vidéki kistérségi központban. Agrár – és Vidékfejlesztési Szemle, 2009. Vol. 4., No. 1. pp. 68. ISSN 1788-5345

Szabó A. – Csoba J. (2009): Munkanélküliek reintegrálódási esélyei egy hátrányos kistérségben. Magyar Szociológiai társaság éves konferenciája és közgyűlése, Vátozás. Válság. Váltás.hu., 2009 november 13-14. MSZT, Budapest ISBN 978-963-886333-0-0 111.